

Michiel Nijhoff, voorzitter OKBN

Bibliothecaris van het Stedelijk Museum. Was hiervoor bibliothecaris van Museum Boijmans Van Beuningen.

Woord vooraf

Waarom deze studiemiddag over museumbibliotheken? In algemene zin denk ik dat er te weinig besef is van het bestaan van museumbibliotheken. Waar dit aan te wijten is en hoe dat beter kan, daar zullen we vanmiddag hopelijk achter komen. In directe zin is ook de actuele situatie rond het Museumplein aanleiding om hier eens aandacht aan te besteden. Zoals u weet uit de krant zijn er allerlei plannen geweest voor het verhuizen van de bibliotheken van het Rijksmuseum en van het Stedelijk Museum. De bibliotheek van het Stedelijk Museum zou zelfs naar Amsterdam-Noord gaan.

De laatste ontwikkelingen zijn gelukkig anders. Wij komen gewoon weer terug hier op het Museumplein - hoe precies kan ik u ook niet zeggen - na een ballingschap van een aantal jaren naar Amsterdam-West aan de Deccaweg. Wij hopen daar dus niet al te lang te zitten. Ik kan u ook zeggen, dat de verhuizing begint op 1 maart a.s. Wij proberen dan niet al te lang dicht te zijn. In Amsterdam-West zal de bibliotheek van het Stedelijk dus gewoon open zijn voor het publiek.

Om die toegankelijkheid, want daar gaat het om bij bibliotheken, zo groot mogelijk te maken komt heel binnenkort de catalogus van de bibliotheek op de website van het Stedelijk Museum online, d.w.z. de aanwinsten vanaf 1990. De catalogus van de bibliotheek van het Rijksmuseum is al enkele weken online te raadplegen op het internet. Dat zijn dus twee belangrijke toegangen op afstand.

Sowieso is er gelukkig de laatste jaren ook binnen het Stedelijk Museum, en ik denk dat dit voor sommige andere musea ook geldt, wel extra belangstelling voor de documentatiekant, het wetenschappelijk onderzoek en dergelijke. Op sommige van die vragen zullen enkele van onze sprekers ook ingaan.

Roman Koot, dagvoorzitter

Vakreferent kunstgeschiedenis bij de Letterenbibliotheek van de Universiteit van Utrecht. Was daarvoor bibliothecaris van het Centraal Museum te Utrecht.

Inleiding

Binnen het OKBN komt periodiek de kwestie aan de orde. Er zijn nogal wat museumbibliotheken geweest, die wat last hebben met hun status. Ik zeg het heel voorzichtig. Ik noem enkele voorbeelden: Kröller-Müllermuseum – bibliothecaris weg, geen nieuwe vacature, Stedelijk Museum Zutphen - bibliotheekmedewerker weg, geen nieuwe voor in de plaats gekomen, het Nederlands Openluchtmuseum heeft te kampen gehad met zware bezuinigingen.

Een paar voorbeelden, waaruit blijkt dat het niet gemakkelijk is voor museumbibliotheken om hun positie voldoende te bepleiten bij directies. Directies zijn niet altijd overtuigd van het belang van een museumbibliotheek.

Is dit nu zo uniek, zo bijzonder? Nee, eigenlijk niet. In 1928 bijvoorbeeld was er een discussie bij de Tate Gallery in Londen over de vraag of de verkopers van catalogi en prentbriefkaarten niet een loonsverhoging zouden moeten krijgen. Zij deden immers belangrijk werk. In hetzelfde jaar zocht men daar een “woman of university standing” om de nieuwe catalogus van de bibliotheek te maken. Die zou het wel als vrijwilliger moeten doen. Ik wil maar zeggen, ook toen mocht een bibliotheek geen geld kosten, terwijl men wel kwaliteit wilde hebben, dat wil zeggen iemand van universitair niveau.

Een bibliotheek zonder middelen behoort niet tot de mogelijkheden. Zelfs als een directie overtuigd is van het belang van een bibliotheek, dan zullen daartoe wel de middelen ter beschikking moeten komen: personele middelen, financiële middelen, en... ruimte (ook niet onbelangrijk).

Een bibliotheek zonder gebruikers is ook niet mogelijk. Traditioneel zijn de belangrijkste klanten van de museumbibliotheek leden van de wetenschappelijke staf, daarnaast een handjevol onderzoekers van buiten en tenslotte nog enkele verdwaalde museumbezoekers. Sommige museumbibliotheken hebben een ruimere gebruikersgroep, zoals die van het Rijksmuseum en het Stedelijk Museum. Uit eigen ervaring in het Centraal Museum weet ik dat daar een bibliotheek met een rijke historie was, maar met een zeer kleine gebruikersgroep. Het was gewoon verbazingwekkend, wat daar in de kasten allemaal aan boeken te vinden was, wat er in de loop der jaren allemaal aan documentatie verzameld was, zij het zeer slecht ontsloten. En bijna niemand wist daarvan. In mijn omgeving was het: “het Centraal Museum: is daar een bibliotheek?” Ik denk niet dat ik de enige ben, die zo'n verhaal kan vertellen.

Een van de vragen voor vanmiddag is dan ook, of een museumbibliotheek zich niet wat meer naar buiten toe zou moeten profileren.

Een ander punt, waar het zeker ook over moet gaan vanmiddag, betreft de positie van de museumbibliotheek binnen het museum. Ik heb al genoemd de middelen voor en het besef van het belang van de bibliotheek door de beleidsmakers, maar er is meer aan de hand. De bibliotheek is meestal onderdeel van de afdeling 'Collectie' of 'Collectiebeheer' of 'Collectie en Informatie' of hoe zo'n afdeling ook heet, en is bedoeld als ondersteuning voor de conservatoren.

Daarnaast is er vaak ook een hiervan losstaande afdeling als Collectieregistratie. Bijna nooit zien we dat het komt tot een symbiose tussen deze afdelingen, waarbij de mensen die verantwoordelijk zijn voor de collectieregistratie en de bibliotheek met elkaar samenwerken. Al jaren wordt er - in ieder geval vanuit de bibliotheek - gesproken en gewerkt aan mogelijkheden om tot integratie te komen. De praktijk is echter weerbarstig. Dat heeft met techniek te maken, maar het heeft in de meeste gevallen ook zeker te maken met de bereidheid om over afdelingen heen te denken en te werken.

Als je verder ziet wat er in een museum op verschillende plekken aan informatie wordt gegenereerd, zoals uiteraard binnen de kamers van de wetenschappelijke staf, dan is dat vaak informatie die deze kamer of de computer of het hoofd van de conservator niet uitkomt, behalve wanneer er een artikel of een catalogus-entry wordt geschreven. Ook educatieve afdelingen en de fotodocumentatie zijn, om nog maar twee voorbeelden te noemen, plekken in een museum, waar informatie wordt gegenereerd. Is het dan een gekke gedachte om de specialist bij uitstek - als het gaat om het verzamelen, beheren en toegankelijk maken van informatie - de bibliothecaris of u mag hem ook anders noemen, daarin een coördinerende rol toe te dichten? Een coördinerende rol om al die informatiestromen binnen een organisatie als een museum in goede banen te leiden, zodat er door verschillende partijen zoveel mogelijk profijt van getrokken kan worden. Om dat te realiseren moeten de bibliotheek en de bibliothecaris wel een andere rol gaan spelen en zich tot een ander soort deskundige gaan ontwikkelen dan ze nu zijn: de bibliotheek als kennis- en informatiecentrum en de bibliothecaris als informatiemanager. Met de huidige status van de museumbibliotheek en - bibliothecaris lijkt dat een lange weg, maar ik denk toch niet dat die onbegaanbaar is.

Dit waren een paar dingen die bij mij opkwamen, toen Michiel mij vroeg of ik deze dag wilde voorzitten. Dit allemaal komt vanmiddag natuurlijk nog verder aan de orde, vooral ook in de discussie hoop ik.

Jan van Adrichem, hoofd van de afdeling Wetenschappelijke Documentatie en Onderzoek van het Stedelijk Museum, ook nog verbonden geweest aan het University College in Utrecht. Hieronder zal een schets gegeven worden van het informatielandschap voor kunsthistorici in Nederland.

Wie met enige belangstelling naar de Nederlandse kunstmusea kijkt en er een béétje over meepraat, hoort vaak dat een museum een kenniscentrum is. Die typering van het instituut 'museum' lijkt logisch, want natuurlijk hebben de conservatoren en de wetenschappelijke staf, de medewerkers die de bibliotheken en de archieven beheren, en de mensen die de collecties – automatisch of zoals vroeger handmatig – registreren, een enorme kennis van het materiaal dat aan hun zorgen is toevertrouwd en dat ze beheren voor het heden en de toekomst.

Toch staat de vanzelfsprekendheid, waarmee de gedachte van het museum als kenniscentrum binnen de museale wereld zelf wordt aangehangen, in schril contrast tot de opvallend pover uitgewerkte doelstellingen, die de musea van rijks- en gemeentewege krijgen toebedeeld. Natuurlijk moeten de musea volgens de overheid zorgen voor educatie en ook moeten zij aandacht besteden aan een optimaal beheer van de hun toevertrouwde objecten, maar tegelijk geldt dat er bij de overheid voor onderzoek naar de collectie en de geschiedenis van de musea voor kennisoverdracht via eigen wetenschappelijke publicaties en via bibliotheken, alsmede voor de financiering daarvan, maar opmerkelijk weinig aandacht is. Dat komt misschien door het beleid van de musea zelf.

Lang niet alle musea bijvoorbeeld zijn zo actief met onderzoek bezig als het Centraal Museum in Utrecht of het Museum Boijmans van Beuningen in Rotterdam, om maar direct twee van de meest actieve musea te noemen, als het gaat om in collectiecatalogi openbaar maken van gebieden van de eigen collecties. De onderzoek- en kennistaak is voor museumdirecties, die per slot van rekening ingewikkelde organisaties moeten bestieren met vooral ook functies op het gebied van tentoonstellen en collectiebeheer en zelfs ook nog van promotie van de eigen instellingen, vaak maar moeilijk te financieren en dát hangt misschien wel weer samen met een vaagheid in de perceptie van de kerntaken van het museum bij onder meer de overheden, die ik zojuist al noemde en die de musea financieren.

Bij het Ministerie van OCW bijvoorbeeld is vanuit een behoefte aan helderheid over de specifieke taken van de afdeling Wetenschap (de W van OCW) enerzijds en de afdeling Cultuur anderzijds een

meer dan 150 jaar gaand debat aan de orde over de wenselijkheid, dat musea onderzoek doen, bibliotheken beheren en tot op welke hoogte ze moeten functioneren en zich profileren als kenniscentra.

Dat houdt natuurlijk verband met waar binnen het Ministerie de geldelijke middelen vandaan moeten komen als het om onderzoek en aan onderzoek gerelateerde aspecten van de musea gaat. Als ze onder de afdeling Cultuur van het Ministerie vallen, waarom zou er dan onderzoeksgeld van Wetenschap moeten komen en omgekeerd, waarom zou de afdeling Cultuur geld bestemmen voor onderzoek, dat immers betaald zou moeten worden door het zusterbureau Wetenschap.

Omdat op hoog niveau sedert lang onzekerheid bestaat over wie wat moet doen voor welk soort instellingen, is eind jaren '90 bijvoorbeeld de met veel visie door de Mondriaan Stichting ontwikkelde regeling 'museale onderzoeksbeurzen' nog door het Ministerie van OCW ter discussie gesteld en mede door protesten uit de museale en universitaire wereld uiteindelijk gered en in stand gehouden. Momenteel is zo'n debat gaande over de functie en het nut van bibliotheken bij rijksmusea.

Onvermijdelijk komen de regelingen ter stimulering van wetenschappelijk onderzoek bij musea en de noodzaak om uitgebreide bibliotheken bij musea te hebben en te onderhouden elke zoveel jaar ter discussie en vast en zeker zal dat ook in de nabije toekomst wel weer gebeuren. Hopelijk zal de effectiviteit van wat al die boeken te betekenen hebben onze rekenmeesters steeds op tijd duidelijk worden. Onder de hand zou duidelijk moeten zijn, dat niet een geschil op hoog niveau over functiescheidingen en afgebakende budgetten, maar de effectiviteit in de praktijk de wenselijkheid en groeirimte van onderzoeksinitiatieven en bibliotheken in musea zou moeten bepalen. Zoals op zoveel plekken geldt ook hier: "If it works, don't change it".

Dat zowel de museumbibliotheken als het museaal kunsthistorisch onderzoek onmisbare schakels vormen binnen het kennisveld van de kunsten en musea zelf lijkt geen twijfel. Niet voor niets is de in 1994 opgerichte Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis er sterk op gespist juist de samenwerking tussen kunsthistorische instituten en kunstmusea te bevorderen. Tegelijkertijd zijn er functiever schillen tussen de bibliotheken van universiteiten en musea. De bestanden van de musea zijn vaak meer gericht op veiling-, collectie-, tentoonstellings- en oevrecatalogi en kunsttijdschriften. Zij zijn niet zelden gegroeid door onderling ruilverkeer van museumpublicaties en bewijsexemplaren van exposities waarvoor werken uit de kunstcollecties werd uitgeleend. De bibliotheekbestanden van de kunsthistorische instituten van de universiteiten zijn meer toegesneden op historische, methodisch-kritische, theoretische en discursieve literatuur op het gebied van de beeldende kunst. Niet voor niets maakte in de jaren '50 het Stedelijk Museum afspraken met het Kunsthistorisch Instituut van de Universiteit van Amsterdam over de afbakening van de verzamelgebieden voor beider kunstbibliotheken.

Laten we eens kijken naar de verschillende typen van kunstbibliotheken die er binnen het veld van musea en universiteiten eigenlijk bestaan en waaruit studenten, promovendi, volleerde onderzoekers – beide laatste mogelijk ook verbonden aan de Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis – en geïnteresseerde museum- en bibliotheekbezoekers uit kunnen putten, als zij zich bezighouden met onderwerpen op het gebied van de kunstgeschiedenis.

In de eerste plaats zijn er de bestanden van de algemene bibliotheken van universiteiten zoals te vinden aan de UB te Amsterdam. In dit soort bibliotheken ligt, zoals ik uit eigen ondervinding heb kunnen vaststellen, een ongelooflijke schat aan kunsthistorische literatuur naast natuurlijk heel veel anders.

Daarnaast zijn er de humaniora- of letterenbibliotheken, zoals die van de Universiteit Utrecht, die los van de centrale universiteitsbibliotheek aparte boekenbestanden beheren, ook op het gebied van de kunst en kunsthistorische literatuur. Juist in de letterenbibliotheek van de Universiteit Utrecht zijn bijvoorbeeld publicaties en documenten te vinden aangaande Fluxus en de conceptuele kunst, die nergens anders te vinden zijn. Maar de onderzoeker op het gebied van de beeldende kunst kan natuurlijk ook terecht op de instituutsbibliotheken, zoals het Kunsthistorisch Instituut van de Universiteit van Amsterdam.

In het verlengde van universiteitsgerelateerde bibliotheken zijn er de boekenschatten van de kunstvakopleidingen. Sommige publicaties op het gebied van het kunstvakonderwijs in de beeldende kunst zijn alleen te vinden bij instellingen als in Amsterdam de Rijksakademie, de Ateliers of de Jan van Eykacademie in Maastricht. Zij hebben vaak opvallend originele aankopen gedaan, die je er nooit zou verwachten. In de dagen dat ik met mijn proefschrift bezig was, bood de bibliotheek van de Rijksakademie boeken die verder alleen via bestellingen vanuit het buitenland te verkrijgen waren. Hier aangeland komt er een andere partij in het vizier.

De Koninklijke Bibliotheek met haar uitzonderlijk rijke bestanden, waaronder – op korte afstand van de vestigingsplaats van de KB zelf – die van het Museum Meermanno-Westreenianum met zijn onvolprezen collecties boeken als kunstwerken mede in de vorm van vele verluchte manuscripten uit

de Middeleeuwen. Fysiek juist wel aan de KB gekoppeld, maar er organiek los van, is de kunstbibliotheek van het RKD, die eind 20ste eeuw meer dan 400.000 publicaties in huis had, waaronder 130.000 veilingcatalogi. Als er een Nederlands instituut is, waar de mogelijkheid bestaat het gehele proces van culturele productie in zuivere vorm te bekijken is het misschien wel het RKD. Nergens anders zijn de functies van lezen en onderzoek doen, theoretisch reflecteren en publiceren, catalogiseren en openbaar maken ten aanzien van de beeldende kunst zo sterk in de praktijk mogelijk als daar, afzonderlijk en losgemaakt van andere functies ook. Het RKD heeft immers nauwelijks een beheerstaak voor kunstvoorwerpen, zoals in het museum, en evenmin heeft het een onderwijs- en opleidingstaak, zoals de universiteit, kunstvakopleiding of post-academische opleiding. Een vierde en laatste partij die kunstbibliotheken heeft, is natuurlijk het museumwezen.

De museumbibliotheken tenslotte zijn vaak ontstaan als handbibliotheken voor de museumdirecties en conservatoren. Gaandeweg zijn ze uitgegroeid tot het domein van vooral een klein en gespecialiseerd publiek van buiten. Ook met zulke bezoekers was het mogelijk dat bijvoorbeeld de bibliotheek van het Museum Boijmans, opgezet ergens midden 19^e eeuw, lange tijd onder de hoede bleef van het hoofd van de afdeling Prenten en Tekeningen. Pas in 1962 kwam het boekenbestand in handen van een eigen bibliothecaris, de onvolprezen mevrouw Van der Tas, later opgevolgd door de heer Hoogstraten, die op zijn beurt later het roer van de bibliotheek overgaf aan Michiel Nijhoff. Wie deze drie persoonlijk heeft meegemaakt, weet dat in hun taakopvatting een toenemende mate van publieksvriendelijkheid is vervat. Mevrouw Van der Tas had het niet zo op bibliotheekbezoekers. Die werden eerst eens kritisch ingeschat en daarna mochten ze misschien aan de boeken zitten. Zij had het des te meer op boeken en catalogi, die in eindeloze stapels op een oude typemachine werden ingewerkt op de kaartsystemen van haar bibliotheek.

Hoe anders was het aan het eind van de 20ste eeuw toen de bibliotheek van het Museum Boijmans verregaand geautomatiseerd ontsloten was en samenwerkingsverbanden met andere museum- en kunstbibliotheken waren gelegd en de collectie zelf door de directie tot prominent collectieonderdeel was verklaard. Daar was wel aanleiding toe omdat juist in Boijmans bijvoorbeeld een collectie surrealistische kunst in huis is, die complementair was aan een werkelijk unieke verzameling publicaties en tijdschriften van de Surrealisten, grotendeels ook aangelegd door Cor Blok.

Daarnaast heeft directeur Chris Dercon vanuit Witte de With een praktijk meegenomen om in museumpresentaties naast kunstwerken ook plaats in te ruimen voor documentatie in de vorm van drukwerk, foto's, documenten, catalogi en boeken. Het is een praktijk die de laatste jaren steeds algemener geworden is en die er bijvoorbeeld toe heeft geleid dat in één van de zalen naast deze Aula een presentatie van tekeningen en grafiek van Lucebert te zien is, samen met brievenboekjes en documenten van de kunstenaar/dichter. Zo is duidelijk dat de museumbibliotheek steeds meer vervlechtingen kan krijgen met de kunstcollecties.

Het gegeven van een andere receptie van het eigen boekenbezit doet zich in het Stedelijk Museum ook voor met betrekking tot bijvoorbeeld de kunstenaarsboeken. Zo is de collectie Nijkerk – een verzameling uitzonderlijk vormgegeven boeken, die in de jaren '30 als bruikleen en later als schenking door het Stedelijk Museum werd aanvaard – de basis van de huidige collectie kunstenaarsboeken, die door verhuizingen van bijzondere boeken uit de bibliotheekbestanden van het Stedelijk Museum een volwassen en nog steeds snel groeiend stedelijk collectieonderdeel is geworden. Natuurlijk wordt er ook separaat door de bibliotheek verzameld en vinden er niet alleen maar verhuizingen plaats. Goed, dat zegt iets over de manier waarop de bibliotheek binnen dit huis functioneert en ik denk ook dat het duidelijk mag zijn dat het Stedelijk Museum een bibliotheek heeft, die een sterke publieksgerichtheid heeft. Dat is niet bij alle bibliotheken zo.

Roman refereerde er net al aan dat er natuurlijk ook bibliotheken zijn, zoals die van het Centraal Museum in Utrecht, waar niet veel publiek komt, omdat de bekendheid dat er een bibliotheek is niet heel erg groot is. Het Haags Gemeentemuseum heeft zelfs een soort traject in omgekeerde richting genomen. Was die eerst nog redelijk toegankelijk voor publiek, nu heb ik weleens de indruk dat tegenwoordig de nadruk daar toch meer ligt op documenteren en wat minder op de publieksfuncties, zodat het eigenlijk ook voornamelijk een bibliotheek is voor museummedewerkers. Maar misschien kan Vincent de Keijzer ons daar straks meer over vertellen, in hoeverre ik gelijk heb met die perceptie.

Met deze korte schets van de bibliotheken van Museum Boijmans Van Beuningen, het Stedelijk Museum en het Haags Gemeentemuseum, zou ik haast vergeten te vermelden dat het boekenbestand van het Stedelijk Museum zoals dat nu is, voortkomt uit een initiatief van – het is voor sommigen misschien wel verrassend om te horen – Sandberg.

Ergens in de vroege jaren '50 is hij begonnen met gerichte aankopen voor de eerste 'moderne kunst'-bibliotheek in Nederland, die voor het publiek was opgezet. De ruimte die nu nog steeds als leeszaal dient opende in 1957 als onderdeel van een publieksfacilitaire eenheid, die door Bart van Kasteel was ontworpen en in samenhang stond met onder meer het restaurant waar wij straks nog

naar toe kunnen. De bibliotheek – zo liet de hoofdbibliothecaris Kloet in 1957 weten – had toen een 190 pagina's tellende catalogus en Kloet stelde niet zonder trots: "Voor zover mij bekend zal dit de eerste gedrukte en systematische catalogus zijn van een bibliotheek voor Moderne Kunst. Bij de aanvraag voor literatuur zal zij belangrijke diensten kunnen bewijzen. Wij zijn er ons volkomen van bewust, dat de bibliotheek- en documentatieafdeling ten dienste van het publiek zijn. In deze geest zal het personeel helpen. Ook de leeszaal is zo ingericht. Een ieder kan daar rustig komen studeren, plaatjes kijken of inlichtingen vragen.

Het was een open mentaliteit, die paste bij een museum dat tegemoet wilde komen aan een groeiende belangstelling voor de moderne kunst, die in die jaren nog maar weinig instellingen had waar er aandacht aan werd besteed en waar aan die interesse tegemoet werd gekomen.

Een heel verschil trouwens met het geluid dat K. Schippers in 1989 – 32 jaar later – over de Stedelijk Museumbibliotheek liet horen: "De laatste jaren is de bibliotheek regelmatig overbezet. Sinds 1 maart 1989 word je daarom alleen nog maar geholpen op vertoon van een pasje. Om dat te krijgen moet je eerst een schriftelijk verzoek indienen. Daarop moet niet alleen de naam van de aanvrager staan, maar ook het doel waarom je juist deze bibliotheek wenst te bezoeken.

Hij was geconfronteerd met een ontmoedigingsactie, het absolute tegendeel van het aanmoedigingsbeleid van Sandberg en Kloet, die juist waren begonnen de nieuwste tijdschriften en boeken uit het buitenland beschikbaar te stellen voor nou juist iedereen die ze maar wilde inzien. Het verschil in attitude bij het museum kwam voort uit de populariteit die de moderne kunst inmiddels had veroverd, mede door het Stedelijk, maar ook doordat de museumbibliotheek de kunstgeschiedenisstudenten van twee Amsterdamse universiteiten moest bedienen. Dat leidde tot onwerkbare toestanden en een continu veel te grote drukte, waardoor mensen niet eens stoelen konden vinden om boeken te raadplegen.

Wat K. Schippers in 1989 vaststelde en ook adviseerde als oplossing van dit probleem, is nu – 13 jaar later, terwijl wij dat pasjessysteem weer hebben ingetrokken – nog steeds een beetje van toepassing. Ik citeer Schippers: "Het is te begrijpen, dat het Stedelijk met ruimteproblemen kampt. Er zijn te weinig zalen en de bibliotheek is te klein. Het Stedelijk moet zo snel mogelijk gaan werken aan een openbare bibliotheek zonder welke beperking dan ook. Die moet bij deze grote toeloop het hele jaar minstens vijf dagen per week geopend zijn. Het museum dient van dat voornemen een prioriteit te maken. Het beschikbare budget moet er op worden afgestemd.

Ik denk, dat het citaat een paar dingen duidelijk maakt. Ten eerste dat geen enkele overheid zich zorgen hoeft te maken over het nut van museumbibliotheken, zoals ik in het begin meldde, maar des te meer over hoe ze te financieren en hoe ze zo functioneel mogelijk kunnen zijn. Ten tweede dat wij tot op heden niet veel zijn opgeschoten met de ruimtelijke vernieuwing van onze bibliotheek in het Stedelijk en dat het zeer te hopen is, dat – na de sluiting, renovatie en nieuwbouw van het museum – er een prachtige nieuwe leeszaal voor ons nog altijd leeshongerig, nieuwsgierig leespubliek zal zijn. Dat is een van de manieren om de prominente positie van het eerste huis voor moderne kunst in Nederland terug te veroveren als we opengaan. Daar kun je alleen maar een eer in stellen.

De afgelopen tijd is er discussie geweest – Michiel roerde het al aan – over een bilocatie waarbij de bibliotheek naar Amsterdam-Noord zou verhuizen. Dat plan is inmiddels weer verlaten. Wij krijgen natuurlijk wel te maken met de verhuizing naar de Deccaweg, waardoor niet iedereen zich meer naar het centrum moet vervoegen, maar naar een plaats achter Sloterdijk. Maar ook daar is in ieder geval de mogelijkheid om de boeken te raadplegen. Natuurlijk is er wel een korte verhuisperiode voorzien, maar we zullen zeker proberen de boel zo snel mogelijk weer op orde en beschikbaar te hebben voor iedereen.

Ik heb met dit verhaal kort geprobeerd wat problemen aan te stippen en wat breedte aan te geven inzake de positie waarin museumbibliotheken voor moderne kunst zich bevinden, de universitaire instellingen, de kunstvakopleidingen etc. Ik denk dat daarmee iets van een perspectief gegeven is voor de andere sprekers en voor wat zij over de bibliotheken te berde willen brengen. Bedankt.

Roman Koot:

Dank je wel voor deze schets van soorten kunstbibliotheken in Nederland en de problematiek dat een bibliotheek ook te populair kan dreigen te worden.

In mijn inleiding had ik het over de lastige koppeling van collectie- en literatuurgegevens. De volgende twee bijdragen vóór de pauze zullen daar over gaan.

Vincent de Keijzer, voormalig bibliothecaris Haags Gemeentemuseum, nu hoofd documentatie. Hij heeft in deze laatste functie gezorgd voor het toegankelijk maken van collectiegegevens,

het digitaliseren van afbeeldingen en het koppelen van literatuur- en collectiegegevens en zal daar vanuit de praktijk nu een schets van geven.

Jan heeft mijn lezing in wezen al samengevat. Ik zal daarom gaan vertellen, hoe het zo gekomen is.

Je ziet vaak dat de koers van een museumbibliotheek heel sterk afhankelijk is van de instelling, waar zij deel van uitmaakt. Het is wel heel belangrijk, welk beeld het museum heeft van zichzelf. Ziet het museum zich als met name een wetenschappelijk instituut of is het meer een tentoonstellingsmachine. Is het een educatief centrum of is het gewoon een commercieel bedrijf, dat winst moet maken. Is het een heel duidelijke toeristische trekpleister en ga zo maar door.

De praktijk leert, dat in de loop van de tijd die beelden, zelfbeelden, die musea van zichzelf dus hebben, heel sterk kunnen veranderen. Dat kan komen, omdat er een nieuwe directeur komt, die een heel andere nadruk legt, maar het kan ook komen door de politiek of de subsidiegevers of de publieke opinie, die heel erg van invloed zijn op het beleid, dat in het museum gevoerd wordt. Probleem is dat de museumbibliotheek een beetje een speelbal kan worden van die fluctuaties in het museumbeleid.

De aard van het bibliotheekwerk is nu eenmaal zo, dat je altijd op heel erg lange termijn werkt. Je moet vaak, als je iets nieuws wilt opzetten, dan duurt dat jaren voordat dat echt zichtbaar wordt in de bibliotheek. Je kunt wel wat veranderingen aanbrengen die aardig zijn, maar voordat je echt een nieuwe collectie hebt, die een nieuw beleid weerspiegelt of een ontsluiting, die aansluit op een andere nadruk in je collectie, dan ben je een aantal jaren verder. Dit feit geeft vaak aan, dat het resultaat hiervan is, dat museumbibliotheken vaak gezien worden als een lastige afdeling, die niet flexibel genoeg is, die niet echt goed kan meekomen, waar beleidsvernieuwingen maar moeizaam doorgevoerd worden en waar erg formalistisch gereageerd wordt op nieuwe zaken; kortom, een beetje de stumper van het museum.

De enige oplossing om daarmee om te gaan, is te proberen je eigen museumbeleid te formuleren en dat zo sterk mogelijk in stand te houden, onafhankelijk van alle verschillen, die het museum voor zichzelf heeft verzonnen. Ik ga proberen aan de hand van de dertien jaar dat ik inmiddels bij het Gemeentemuseum werk, te laten zien, wat voor soort overwegingen bij zo'n eigen museumbeleid aan de orde kunnen komen.

Toen ik in 1990 begon in het Gemeentemuseum, trof ik daar een bibliotheek aan, die ernstig verwaarloosd en in ongerede geraakt was. Er was in de vijf voorafgaande jaren van 1990 met harde hand modernisering in de bibliotheek doorgevoerd. Alles moest anders. Maar daar was helaas niet de zorgvuldigheid in acht genomen, waarmee je nou eenmaal zulk soort dingen bij een bibliotheek moet doen. Dus alle boeken waren uit de kast gehaald en op een nieuwe manier weer in de kast gezet, maar de kaartenbakken verwezen nog naar de oude situatie. Daardoor trof ik een situatie aan, waarin de enige manier om een boek te kunnen vinden in de bibliotheek was om het op je eigen kamer te bewaren, want anders bestond er het gevaar, dat als je het terugbracht naar de bibliotheek, er waarschijnlijk geen mogelijkheid meer was om hem terug te vinden.

Ik moest dus eigenlijk heel snel een nieuw beleid voor de bibliotheek uitzetten. Daarbij waren drie dingen die heel duidelijk opvielen. In eerste instantie, dat er nauwelijks middelen waren om een heel uitgebreid ambitieniveau daarin te hebben. Er was maar zeer weinig geld en er waren maar erg weinig personele middelen, dus een al te groot ambitieniveau kon ik daarbij niet aanleggen. Verder was daar natuurlijk de positie in Den Haag, namelijk dat zowel de KB als het RKD op tramafstand zijn. Het was daarom niet een heel erg voor de hand liggende keuze om een heel breed georiënteerde kunsthistorische bibliotheek in het leven te gaan roepen. In principe kon je in de puinhopen wel zien dat het qua opzet een brede kunsthistorische bibliotheek was, eigenlijk heel erg vergelijkbaar met de bibliotheek van Museum Boijmans Van Beuningen, maar er zou heel veel in geïnvesteerd moeten worden om dat weer te herstellen. Het was dan ook de vraag, of het nou zo nuttig was om met zo weinig middelen te gaan concurreren met twee hele grote bibliotheken. Verder was er één heel sterk onderdeel in de bibliotheek, te weten de tentoonstellingsdocumentatie, die onderhouden werd door de bibliotheek. Dit systeem is opgezet in de jaren '70, in eerste instantie door Hans Locher en Luca Dosi Delfini heeft er ook aan meegewerkt, vertelde hij mij daarnet. Toentertijd was het natuurlijk nog een geheel handmatig systeem, waarin op één plek in het museum alle informatie over een tentoonstelling was te vinden. Dus je vond daar zowel de overzichtsfoto's, van hoe zo'n tentoonstelling eruit zag, als de krantenknipsels, de zaalteksten, de catalogus, uitnodigingskaarten, affiche enz.. van één tentoonstelling op één centrale plek in het museum bij elkaar. Het was natuurlijk erg handig, dat je niet allemaal verschillende afdelingen af hoefde om de informatie bij elkaar te krijgen. Bovendien was het ook heel erg handig, dat de bibliotheek daardoor al gepositioneerd was als een centrale plek voor allerlei soorten informatie. Herbert Henkels heeft dat eigenlijk met heel veel inzet weer opgepakt en voortgezet, zodat, toen ik daar kwam, die positie van de bibliotheek als centrale plek voor informatie eigenlijk al heel erg geaccepteerd was door het museum. Het een en ander bij elkaar opgeteld is

inderdaad toen al heel sterk de keuze gemaakt om het breed opgezette kunsthistorische aspect van de bibliotheek heel duidelijk terug te brengen tot een ondersteunende handbibliotheek voor alle museummedewerkers en daarnaast heel duidelijk de nadruk te leggen op het documenteren van de tentoonstellingen van het Gemeentemuseum. Dat heeft in de jaren daarna geresulteerd in allerlei saneringsprojecten met betrekking tot de bibliotheekcollectie. Zo hebben wij heel nauw samengewerkt met het RKD, waar grote delen van onze collectie aan overgedragen zijn. Daarnaast werd het documentatiesysteem verder uitgewerkt, waarin tenslotte niet alleen tentoonstellingen werden gedocumenteerd maar steeds meer, eigenlijk alles, waar het gemeentemuseum bij betrokken was, dus alle activiteiten, gebouwen, personeel; kortom, alles eigenlijk waar het museum mee te maken had, dus ook de collectie.

In 1995 vatte ook het idee, dat de collectieregistratie een belangrijk onderdeel was van het informatiesysteem van het Gemeentemuseum, steeds meer post, alsook het idee dat de bibliotheek daar nauw mee moest gaan samenwerken. In 1996 vond er een reorganisatie plaats en werden de bibliotheek en de collectieregistratie ook feitelijk samengevoegd. Er ontstond de sector 'Collectie', zoals dat heet, en daarbij werden de bibliotheek en registratie ondergebracht in de afdeling 'Documentatie'.

In diezelfde tijd is ook de discussie begonnen over het gewenste automatiseringspakket, waarmee beide collecties ontsloten zouden worden. Verder ging het Gemeentemuseum toen voor renovatie dicht en moesten wij verhuizen. In die periode, waarin wij gesloten waren, hebben wij een groot project opgezet, met de bedoeling om in ieder geval al onze objectgegevens geautomatiseerd te krijgen. Er is toen een groot basisregistratieproject uitgevoerd, waarin een 120.000 objectgegevens, dus kaarten met objectbeschrijvingen, ingevoerd zijn in de computer en van tweederde deel daarvan is tevens een digitale foto gemaakt. Bij de heropening van het museum in 1998 waren die voormalig afzonderlijke afdelingen bibliotheek en collectieregistratie ook werkelijk fysiek bij elkaar in eenzelfde ruimte geplaatst. Dat heeft er toe geleid, dat die afzonderlijke afdelingen zijn samengevloeid tot één nieuwe afdeling en dat zij eigenlijk ook heel organisch in elkaar opgegaan zijn. Als ik praat over de museumbibliotheek, praat ik nu eigenlijk over de afdeling Documentatie, waarin het bibliotheekaspect absoluut nog steeds aanwezig is, zowel door mijn eigen achtergrond als bibliothecaris als door de aanwezigheid van nog een collega-bibliothecaris. Maar dit bibliotheekaspect is nu een organisch onderdeel van de hele afdeling.

In de jaren daarna zijn we heel lang bezig geweest met het kiezen van het automatiseringspakket en de conversie en implementatie hiervan, compleet met alle drama's die daarmee te maken hebben. Dat heeft uiteindelijk enorm lang geduurd. Wél bleef het daarbij altijd de opzet, dat wij een systeem wilden hebben dat hét informatiesysteem van het Gemeentemuseum ondersteunde en in die zin dus ook overkoepelend was over zowel de bibliotheekcollectie als de objectencollectie van het Gemeentemuseum. Daarin hebben we vervolgens een speciaal onderdeel ontwikkeld, wat als een soort paraplu over al onze afzonderlijke informatiesystemen heen gebouwd is, de zogenaamde Kroniek. Ik zou iets meer tijd nodig hebben om dit helemaal uit te leggen, maar kort gezegd, is de bedoeling hiervan, dat wij heel nauwkeurig de context willen vastleggen, waarin alle documenten van het Gemeentemuseum, van de afdeling worden verzameld. Zo houden wij redelijk nauwkeurig een kroniek van het Gemeentemuseum bij, waarin alles wat er in het Gemeentemuseum plaatsvindt of waar het Gemeentemuseum bij betrokken is, wordt bijgehouden en waaraan als het ware alle documenten aangehangen worden, die daar mee te maken hebben. Op deze manier krijg je zeer snel een overzicht over een bepaalde tentoonstelling, maar ook over bijvoorbeeld de inbraak bij de burens.

In 2002 - dat is dus nu - is het definitieve systeem in de lucht. Wij werken nu enkele maanden op deze nieuwe manier. Het is gebouwd, maar alle kinderziektes zitten daar natuurlijk nog in. Toch bestaat er het idee om het systeem nog breder in te zetten in het Gemeentemuseum. Daartoe zijn wij inmiddels aan het onderzoeken of we het hele post- en archiefsysteem binnen ADLIB zullen vormgeven en verder zal ook het hele adressensysteem daarin worden opgenomen. Het wordt dus een museumbreed systeem.

Er is inmiddels weer een reorganisatie geweest en de afdeling Documentatie heeft een nog centralere plek gekregen en heeft zichzelf daarbij nu een plaats gegeven in een aantal werkprocessen van het Gemeentemuseum. De coördinatie van alle informatievragen, alle bruikleenaanvragen en van alle beeldaanvragen is nu onze taak. Dat betekent dus niet, dat wij dat allemaal doen, maar wij coördineren het. Het komt in eerste instantie bij ons terecht en wij zetten het uit in de organisatie, zoals dat dan heet. Ik vind dit een hele belangrijke ontwikkeling, omdat je op die manier een hele mooie centrale positie in het museum hebt en het zo voor iedereen heel duidelijk is wat je nu eigenlijk doet en dat is weer heel erg handig, omdat je op die manier niet eenvoudig wordt wegbezuinigd.

Nu is dat een hele pragmatische overweging en het lijkt ook erg berekenend, maar het heeft ook een ideële achtergrond. Ik denk namelijk, dat het bij uitstek een taak van de museumbibliotheek is om

de doorgaande lijnen in het beleid van de instelling vast te leggen, om onafhankelijk van de tijdelijke schommelingen in beleid, die daar kunnen zijn, de geschiedenis van het instituut vast te leggen en op die manier zorg te dragen voor alle informatie, die eigenlijk alleen maar in hoofden zit, zodat die later ook nog terug te vinden is.

Roman Koot:

Den Haag heeft dus een duidelijke keuze gemaakt over wat voor soort bibliotheek daar moest komen. Dank je voor je heldere verhaal. Het aspect hoe je dat georganiseerd hebt, dat komt op een ander moment wel eens aan de orde, denk ik, voor wie dat nog niet weet. De tweede case study, zal ik het maar noemen, is het Amsterdams Historisch Museum. Daar is de afgelopen jaren gewerkt aan een nieuwe opzet van de bibliotheek, waarbij er ook gewerkt is aan de koppeling van de collectie- en literatuurgegevens. Gusta Reichwein, hoofd Collectie van het museum, heeft dit vanuit de beleidskant gedaan en zij zal dit hier nu nader toelichten.

Gusta Reichwein, hoofd Collectie van het Amsterdams Historisch Museum

Ik denk wel dat mijn verhaal dat van Vincent enigszins zal overlappen. Ik denk ook dat Vincent en ik het eens zijn over wat voor centrale plaats documentatie in moet nemen in een museum en dat de bibliotheek daar een belangrijke rol in speelt.

De hartbewaking van het AHM

In 2000 is de afdeling Collectie geformeerd. Op dat moment is ook besloten om de bibliotheek van het Amsterdams Historisch Museum (AHM) hier bij te voegen. De afdeling bestaat uit drie secties: beheer, behoud en documentatie (de voormalige bibliotheek). Tot die tijd was de bibliotheek een zelfstandige afdeling onder aanvoering van Nel Klaversma. Dat gold ook voor collectiebeheer, bestaande uit collectieregistratoren, depotbeheerders en restauratoren, waar ik zelf leiding aan gaf. Bibliotheek en Collectiebeheer vielen als zelfstandige secties onder het hoofd Museale Zaken, die deze belangen ook in het Management Team (MT) behartigde.

In de nieuwe situatie ben ik verantwoordelijk voor het beheer, behoud en de documentatie van de collectie en maak ik deel uit van het MT. De overige leden zijn de hoofden Presentatie (ED, conservatoren), Beheer Gebouwen, Personeelszaken, PR en Financiën. In de nieuwe constructie is de bibliotheek samengevoegd met collectieregistratie.

De bibliotheek bestaat sinds de verhuizing van het AHM naar het voormalige Burgerweeshuis in 1975. Er zijn zo'n 20.000 banden ondergebracht, die betrekking hebben op de museale collectie en in het algemeen op de geschiedenis van Amsterdam. Wij zijn in die zin dus niet, wat je noemt, een zuiver kunsthistorische bibliotheek; wij moeten de geschiedenis van Amsterdam behelzen en presenteren.

Ook, om aan te geven hoe wij ons verhouden ten opzichte van de andere musea die hier aan het woord zijn, een paar cijfers:

	AHM	GM Den Haag	SM Amsterdam
Collectie	50.000	120.000	120.000
Bibliotheek	20.000	100.000	100.000
Bezoekers museum	200/250.000	200/250.000	400.000

Dit om even het AHM te positioneren ten opzicht van de anderen. Wij zijn een klein of middelgroot museum.

Collectieregistratie – vroeger bekend als Kunstinventaris – was als afdeling voortgekomen uit de splitsing van de Dienst Gemeentemusea, waar het AHM en het Stedelijk tot 1985 deel van uitmaakten. Willem Sandberg, die vlak na de oorlog de Kunstinventaris heeft opgezet, liet het toenmalige hoofd van deze nieuwe afdeling: Ton Krielaart, een handmatig systeem opbouwen waarin alle gegevens over de collectie systematisch en uitgebreid werden bijgehouden. Ook de literatuurgegevens werden door wetenschappelijk medewerkers nauwgezet op de kaarten vermeld. Wij zijn daar onder meer Joop Joosten bijvoorbeeld nog dagelijks dankbaar voor.

Toen begin jaren negentig alle kaarten met betrekking tot de historische collectie werden overgebracht naar het AHM in de Kalverstraat, is besloten om die koppeling tussen object- en literatuurgegevens, die van oudsher al heel sterk op die kaarten aanwezig was, te handhaven en te vervolmaken. De taken, die daarmee samenhangen, werden toebedeeld aan de bibliotheekmedewerkers in nauwe samenwerking met de collectieregistratoren.

Die hechte relatie tussen objecten en literatuur is door ons altijd als een groot goed beschouwd. Deze koppeling is bestendig in de geautomatiseerde systemen, vanaf 1993 TINman en sinds dit jaar in ADLIB. Deze koppeling ligt ook verankerd in de nieuwe afdeling Collectie. Documentatie betekent nu dat alle gegevens met betrekking tot de collectie op één centraal punt samenkomen.

Objectgegevens, beeldmateriaal, wetenschappelijke beschrijvingen worden in ADLIB opgeslagen en Documentatie is verantwoordelijk voor nieuwe invoer, mutaties en het onderhoud en beheer van het geautomatiseerde systeem. Als de collectie het hart is van het museum, is de sectie Documentatie de hartbewaking. Natuurlijk worden veel gegevens aangeleverd door onze eigen conservatoren (4 historici en 3 kunsthistorici), maar het beheer en de ontsluiting van deze informatie wordt in de afdeling Collectie en met name door Documentatie gerealiseerd. Daarnaast wordt daar het collectie-archief, de tentoonstellingsdocumentatie en in de toekomst ook het restauratie-archief beheerd.

Positie t.o.v. andere bibliotheken

Eerlijkheidshalve moet gezegd worden dat ook andere motieven een rol hebben gespeeld bij de beslissing om de Bibliotheek een andere, nieuwe koers te geven. Vroeger was de bibliotheek dagelijks (6 dagen per week elke middag) geopend. In het begin kwamen er zo'n 1600 bezoekers per jaar, later waren dat ca 500 per jaar. Vragen van allerlei aard werden door de drie bibliotheekmedewerkers beantwoord. Om deze dienstverlening vol te houden en kwalitatief op peil te houden, vroeg een grote inspanning. Tegelijkertijd wilden we dat dezelfde medewerkers een belangrijke bijdrage leverden aan de ontsluiting van de collectie.

Bovendien bevinden wij ons in het centrum van de stad omgeven door hoogwaardige bibliotheken, als daar zijn de Universiteitsbibliotheek en de Openbare Bibliotheek, beide met een specifieke Amsterdam-afdeling, het Rijksprentenkabinet, het Kunsthistorisch Instituut van de Universiteit van Amsterdam en niet te vergeten het Gemeentearchief (dat ook steeds dichterbij komt), die voor een belangrijk deel de aan ons gestelde vragen ook kunnen beantwoorden. Sterker nog, zij zijn daar – zeker gezien de ontwikkeling van de moderne digitale hulpmiddelen – beter toe uitgerust.

Dus het AHM heeft ervoor gekozen om zich te concentreren op een hoogwaardige en goed geactualiseerde ontsluiting van de collectie. Deze vormt namelijk de basis voor de informatievoorziening naar het publiek. En onder publiek verstaan we dan museumbezoekers, scholieren, wetenschappers en vele anderen die het museum 'live' bezoeken, maar ook zij die steeds meer via het Internet hun weg naar ons vinden.

Informatiebalie

Sinds kort hebben wij om die vragen toch goed te kunnen beantwoorden een Informatiebalie in het leven geroepen. In de praktijk betekent dit dat deze Infobalie op werkdagen van 13.00 tot 15.00 uur open is voor vragen van interne medewerkers en voor vragen van het publiek. Mensen kunnen met hun vraag naar het museum komen, bellen, mailen of faxen. De baliemedewerkers, allen documentalisten, zorgen ervoor dat de vragen zo spoedig mogelijk worden beantwoord. Het streven is zelfs binnen 24 uur. We leveren deze diensten sinds 1 januari 2001. Zo'n 600 vragen worden per jaar beantwoord en regelmatig worden de documentalisten expliciet en heel hartelijk bedankt door tevreden klanten die snel, adequaat en persoonlijk een antwoord op hun vraag hebben ontvangen. Wij registreren de behandelde vragen ten behoeve van het jaarverslag, maar ook om een lijst met Frequently Asked Questions te kunnen samenstellen die wij vervolgens een plek geven op de website met het antwoord.

Deze persoonlijke service willen wij in de toekomst blijven bieden. Daarnaast zal het AHM in de nabije toekomst de informatievoorziening via het Internet realiseren en tegelijkertijd willen we onze ambitie op het gebied van collectie-catalogi volhouden.

Publieksinformatie

De gegevens die nu zijn opgeslagen in ADLIB zullen de basis vormen voor het publieksinformatiesysteem, dat wij in de toekomst ook via Internet openbaar willen maken. In welke vorm deze informatie op het Internet gezet zal worden is nu nog niet duidelijk, maar zeker is dat wij in de komende tijd veel aandacht zullen moeten besteden aan een goede ontsluiting van de collectie met behulp van trefwoorden en thesauri. Omdat we een cultuurhistorische collectie beheren, volstaan vaktermen – zoals wij die door de Art and Architecture Thesaurus (AAT) aangereikt krijgen – niet. We zullen met behulp van associatievelden gebeurtenissen en ontwikkelingen gaan benoemen en ook de topografische ontsluiting moet verbeterd worden. Op dit gebied willen wij graag samenwerken met andere instellingen. In eerste instantie zijn de meest aangewezen instellingen de Archeologische Dienst, het Gemeentearchief, en het Bureau Monumentenzorg, maar natuurlijk kijken we ook naar

andere musea. Wij hebben in het verleden al veel met het Gemeentemuseum in Den Haag samengewerkt, maar ook met het Centraal Museum in Utrecht.

Graag willen wij in de toekomst de informatie over de collectie zodanig ontsluiten dat deze ook in andere kaders beschikbaar gesteld kan worden op het Internet. In de eerste plaats werken wij in nauwe relatie met de gemeente Amsterdam, maar ook andere musea en erfgoedinstellingen kunnen partners zijn om gezamenlijk de poorten te openen naar de cultuurgeschiedenis van Amsterdam. Dus links en portals zijn wat dat betreft de trefwoorden.

Wetenschappelijke beschrijving

Het AHM heeft verschillende bestandscatalogi gepubliceerd. In de afgelopen 10 jaar gemiddeld 1 per jaar en daar zijn wij behoorlijk trots op. Op dit moment wordt aan een collectieplan gewerkt waarin een voorstel wordt opgenomen voor volgende bestandscatalogi.

Sinds het begin van de automatisering zijn onze bestandscatalogi gemaakt met behulp van TINman. In nauwe samenwerking tussen conservatoren en documentalisten zijn de wetenschappelijke beschrijvingen, de literatuurverwijzingen, het archiefmateriaal en de foto's ingevoerd in het geautomatiseerde systeem. Wanneer de wetenschappelijke bewerking voltooid was, dus eigenlijk klaar om naar de pers te gaan, werden de entries voor de catalogus vanuit TINman aangeleverd en vervolgens werden ook de registers en concordanties uitgedraaid. Op die manier is systematisch en efficiënt gewerkt met als resultaat prachtige gedrukte catalogi en ook een collectie-informatiesysteem waarin de stand van de wetenschap met betrekking tot de betreffende deelcollecties geactualiseerd is. In het geval van de Glas-catalogus hebben we de wetenschappelijk bewerking als basis kunnen gebruiken voor een publieksprogramma dat tijdens de tentoonstelling te raadplegen was. Dit programma kan in de toekomst zo via het Internet beschikbaar worden gesteld. Op kleinere schaal is vorig jaar ter gelegenheid van een tentoonstelling van foto's uit de collectie van Abraham Willet een programma op Internet gezet, nu nog te vinden op de site van Museum Willet-Holthuysen (www.willetholthuysen.nl) onder: Tentoonstellingen/archief.

Zoals wij met name de ontsluiting van de glascollectie hebben gerealiseerd, zo hoop ik in de toekomst verder te kunnen werken aan de bewerking van volgende delen van de collectie, waarbij de kunsthistorische maar zeker ook de Amsterdam-historische context zichtbaar gemaakt wordt voor verschillende publieksgroepen.

Mijn conclusie is: dat de symbiose tussen registratie, documentatie en bibliotheek absoluut belangrijk is voor de toekomst van de musea. En ik onderschrijf precies wat Vincent zei: dat wij het ook doen vanuit pragmatische motieven, maar zeker ook om dat het ons ideaal is om de geschiedenis van je eigen collectie te bewaren en die ook verder op te tuigen – zeker ook met gebruikmaking van de moderne middelen, zoals Internet – en op die manier allerlei soorten van publiek te bedienen, dus niet alleen de wetenschappers, maar ook het grote publiek. Ik denk dat juist met al die moderne middelen die combinatie – meer dan vroeger – ook echt mogelijk is.

Roman Koot:

In deze voordracht was niet alleen sprake van een symbiose tussen collectieregistratie en literatuur, maar ook tussen wetenschappelijk informatie en informatie voor een breder publiek en dat is een heel interessant punt. Ik denk dat het materiaal dat voor de ene groep nodig is, ook bruikbaar is voor de andere groep, zij het misschien in een vertaling.

Louis van Tilborgh, hoofdconservator Van Goghmuseum

Dames en heren, zoals u inmiddels al bekend is treed ik op als 'invaller op het allerlaatste moment' voor John Leighton en sta hier – zoals bij de meeste invallers – dus bij gebrek aan beter. Verwacht dus niet te veel van mij.

Omringd door experts besef ik, zelfs nog meer dan John Leighton, die zo vriendelijk was zijn speech in wording aan mij te geven en waarvan ik mij de inhoud gisteren heb toegeëigend, dat ik mij verre moet houden van geleerde woorden over museumbibliotheken en hun functie in de moderne wereld. Ik zal het dus kort houden – zelfs korter dan het aantal minuten dat mij is gegeven – en mij beperken tot de functie van museumbibliotheken, waarbij ik vooral af ga op mijn eigen ervaring als grootgebruiker van een kleine gespecialiseerde museumbibliotheek en op mijn ervaring als conservator in een levendig museum met vele ambities, waaronder wetenschappelijke.

Uit de lezingen van vanmiddag en de oproep daartoe begrijp ik dat museumbibliotheken en hun beheerders zich door recente ontwikkelingen wat bedreigd voelen, zonder overigens erg uit het lood geslagen te lijken, want ik heb tenminste nog horen lachen. Maar inderdaad er zijn enkele

zorgwekkende ontwikkelingen. Er is minder geld, terwijl de boekprijzen stijgen en de hedendaagse lokroep van een steeds verdergaande automatisering zijn fluwelen stem ook nog niet heeft verloren. Daarnaast is de museumwereld zelf aan het veranderen en die veranderingen hebben wellicht hier en daar voor een fronsende wenkbrauw gezorgd. Musea – u weet het – zijn ervan beschuldigd 'stoffig en roestig' te zijn. Dus hebben zij in de afgelopen twee decennia geprobeerd om zich van dit imago te ontdoen door het ontwikkelen van tal van activiteiten. Dat waren uiteraard in de eerste plaats tentoonstellingen en dan vooral de ene na de andere, traditionele dan wel onconventionele, maar altijd exposities waarbij de vormgeving op de opening druk besproken hoorde te worden. Verder kwamen er vrolijke, 'funky' museumnachten en aantrekkelijke, veel geraadpleegde en dure websites met vele grappige mogelijkheden. Dat alles was heel mooi, maar het overschaduwde als het ware de traditionele taken van het museum namelijk: het deskundig beheren en behouden van een collectie, die zorgvuldig tentoon te stellen en naar behoren te onderzoeken, en de resultaten daarvan onder de aandacht van het publiek te brengen. En jawel... het klinkt al saai als je het opschrijft. En als het saai is, is het niet 'sexy en funky' en alleen met 'sexy en funky' raken geldschieters geïnteresseerd. Dus vandaar die fronsende wenkbrauwen van het hier aanwezige publiek.

Het is enigszins een karikatuur van de werkelijkheid die ik u hier schets. Maar er zit een kern van waarheid in en die waarheid komt erop neer dat musea zich in het algemeen wellicht onvoldoende rekenschap geven van hun functie als centra van kennis. De traditionele aandacht voor beheer en behoud lijkt – gedwongen door de buitenwereld – steeds meer te zwichten voor de roep naar actie en toegankelijkheid, waardoor educatie wordt verward met entertainment en het functioneren van een lange termijn instelling bedreigd wordt door het vervaardigen van producten op de korte termijn. Als kenniscentrum komt het museum aldus in gevaar en dus ook de museumbibliotheek die er nu eenmaal nauw mee verbonden is, zoals een handelaar met zijn marktkraampje.

Dat het wetenschappelijk bestuderen van de eigen collectie een hoofdtaak van het museum is en derhalve een wetenschappelijke bibliotheek van levensbelang is, behoeft ik voor dit publiek wellicht niet toe te lichten. Elk zichzelf respecterend museum behoort te streven... nee, zou in het bezit moeten zijn van bestandscatalogi – al dan niet in geautomatiseerde vorm – die steeds actueel en up-to-date worden gehouden. In het hol van de leeuw – die er nog geen heeft – durf ik dit wel te beweren. Het is van belang om te weten waar men trots op moet zijn. Het is van belang om te weten of een werk nu wel of niet tot het oeuvre van Van Gogh behoort, om mijn eigen werkzaamheden maar even samen te vatten. Want wie naar het werk van een speciale meester zoekt, zou niet genoodzaakt moeten zijn om de rubriek van anoniemen door te nemen. Ook zou het aardig zijn om te weten of Van Gogh – ik blijf maar even bij mijn 'stiel' – zijn broer Theo nu wel of niet heeft geschilderd en of sommige zelfportretten – want dat is de vraag – al sinds het begin van de twintigste eeuw ten onrechte zelfportretten heten.

Het gaat dus vooral om objectgericht onderzoek. Contextuele kunstgeschiedenis is mooi en prachtig, maar gesteld voor de keuze tussen de aanschaf van een boek over *Nineteenth Century Art and Society* of – als men al zou moeten kiezen – Valentina Anker's Oeuvrecatalogus van de Zwitserse schilder Alexandre Calame [1810-1864] – om een willekeurig voorbeeld te noemen – dan zou de laatste de voorkeur verdienen om te worden aangeschaft. Deze objectgerichte kennis en expertise zijn in een museum natuurlijk van cruciale betekenis voor een levendige presentatie van de vaste collectie. Het publiek weet heel goed wanneer het geconfronteerd wordt met oppervlakkige informatie. Het doorgeven van nieuw onderzoek, nieuwe feiten, waarachtige expertise wordt zeer op prijs gesteld, al moet de vorm waarin dit gegoten wordt uiteraard wel een toegankelijke zijn. Is wetenschappelijke kennis dus van belang voor het overbrengen van het juiste begrip van het ontstaan en de functie van kunstwerken, ook intern is zij van belang, want zij wordt gedeeld met anderen. Nieuwe expertise vindt haar weg bij restauratie, registratie, presentatie, educatie en sijpelt dan pas door in het publieke domein, via activiteiten en producten van velerlei snit. De expertise kan simpel zijn of 'sophisticated', verwerkt in onderschriften op zaal, audiotours, pamfletten, in aparte tentoonstellingen of tentoonstellingen over geheel andere zaken, in een beslissing over restauratie, hulp en informatie aan anderen, opschriften van ekta's. Men loopt er tegenaan... althans als het goed is. En zoals wij allen weten... het is soms *niet* goed.

De omstandigheden verschillen van instelling tot instelling, maar men krijgt de indruk dat vele musea en hun medewerkers wel vinden dat bestudering van de eigen collectie een kerntaak is, maar dat zij dit zo vanzelfsprekend achten dat men er niet aan toekomt om het belang ervan, zowel binnen de eigen organisatie, als daarbuiten, uit te leggen of beter gezegd voelbaar te maken. Het gaat erom een sfeer te creëren waarbij het onderschrift van een kunstwerk op zaal tegelijk verandert als gevolg van nieuw inzicht over de maker of het voorgestelde. Het gaat erom dat het als vanzelfsprekend wordt ervaren dat zelfs het meest oppervlakkige – want nauwelijks van woorden voorzien – publiksboek over de collectie, toch de meest recente stand van onderzoek weergeeft. Het gaat erom dat het als

een eer wordt beschouwd om de meest moeilijke zaken zo eenvoudig mogelijk te kunnen uitleggen, zonder te grijpen naar de smoes dat teksten in boeken niet lang mogen zijn of dat het publiek zulke zaken toch niet interessant vindt. Het gaat erom dat op een eke de juiste datum van het kunstwerk is vermeld.

Van dit alles zijn wij als musea volgens mij nog ver verwijderd. De praktijk is anders. Er bestaat niet zoiets als een gemeenschappelijk gevoel over dit gemeenschappelijk streven. Expertise wordt soms als lastig ervaren of blijft verborgen op achterkamertjes van hardwerkende wetenschap-pers en conservatoren, of is verstopt in niet toegankelijke bestanden of dikke boeken met vele voet-noten. Ook mooi, maar niet goed voor het juiste begrip van het belang van museumbibliotheken.

De museumbibliotheek is er – om een conclusie te trekken – dus niet alleen voor de specialist, maar voor het museum in zijn geheel, en hij bedient zo dus indirect het publiek. De primaire taak – en daar mag geen verschil van mening over bestaan – is om het werk binnen het museum zo goed mogelijk te laten verrichten, hetzij door de aanschaf van boeken en tijdschriften, hetzij door het beschikbaar stellen van gespecialiseerde kennis over het ondoordringbare woud van hedendaagse websites en andere nieuwe informatiestromen. Er is uiteraard geen bezwaar als deze informatie ook voor het grote publiek beschikbaar zou zijn, mits er voldoende financiële middelen zijn. Ook ligt het anders wanneer de collectie van een museumbibliotheek van nationaal belang is. Maar in principe lijkt mij dit secundair. Deze opvatting leidt ertoe dat museumbibliotheken nog meer geïntegreerd zouden moeten worden binnen de instelling zelf. Of dit nu gebeurt door een integraal informatiesysteem, waarin de catalogus direct verbonden is met het registratiesysteem, dan wel op een andere wijze, laat ik graag aan de specialisten over.

Voor mij is het alleen zonneklaar dat de museumbibliotheek gediend is bij een interne discussie over de vraag hoe wetenschappelijke kennis en expertise binnen de organisatie verspreid dient te raken, hoe het belang daarvan voelbaar gemaakt kan worden aan iedereen en dan ook werkelijk i e d e r e e n, en hoe dit vervolgens zijn weg naar buiten zou moeten vinden. Is dit goed geregeld – en dit gezamenlijk streven lijkt mij van groot belang – dan blijken museumbibliotheken in het geheel niet meer bedreigd te zijn. Het probleem is alleen dat ik in deze zaal geen conservatoren zie, volgens mij nauwelijks educatieve medewerkers en alleen maar bibliothecarissen.

Het wordt volgens mij tijd om bovengenoemde discussie te openen.

Carel Blotkamp, hoogleraar kunstgeschiedenis Vrije Universiteit van Amsterdam

Ik word dus geacht namens 'het grote publiek' te spreken zoals u gehoord hebt. Ik heb dat misschien ook wel zelf een beetje opgeroepen in het voorgesprek met Roman Koot, maar u zult begrijpen dat ik niet helemaal een modale museumbezoeker en gebruiker van museumbibliotheken ben. Ik ben ook niet echt een grootgebruiker moet ik zeggen. Ik kan zeker niet zeggen dat ik de Nederlandse museumbibliotheken qua inhoud en activiteiten grondig ken. Ik heb wel jarenlang voor eigen onderzoek te hooi en te gras van bibliotheken gebruik gemaakt. Dit is geleidelijk aan minder geworden naar mate mijn werk er meer uit is gaan bestaan het onderzoek van anderen te begeleiden dan zelf onderzoek te doen. Dat is nu eenmaal zo. Dus eigenlijk is mijn kennis van de staat van de Nederlandse museumbibliotheken zo weinig up-to-date dat verschillende dingen die ik ga zeggen door u terecht zullen worden gerepliceerd met "maar dat doen we al lang" of "dat is al lang niet meer zo". Best mogelijk. Ik ben ook, zoals u zult begrijpen, over het algemeen beter op de hoogte van wat er op het gebied van moderne-kunst en moderne-kunstmusea en hun bibliotheken gebeurt, dan op het terrein van de oude kunst. Tenslotte ga ik – als laatste spreker – ook diverse dingen zeggen die vanmiddag al eerder ter sprake zijn geweest. Dat is nu eenmaal onvermijdelijk, het beroemde gras is gedeeltelijk voor mijn voeten weggemaaid. Maar misschien dat ik toch een paar kleine accenten, een paar observaties voor u neer kan leggen, waar we in de discussie op door kunnen gaan.

Museumbibliotheken – zoals vanmiddag al gebleken is – zijn er in feite voor drie gebruikers-groepen. In de eerste plaats voor de eigen stafmedewerkers. In de tweede plaats voor onderzoekers en onderzoekers in spe. Een vrij grote groep natuurlijk wel, want in principe alle kunsthistorische studenten en ook nog die uit allerlei aanverwante disciplines en algemeen culturele studies en wat er tegenwoordig al niet onder allerlei onnaspeurlijke afkortingen in het universitaire aanbod zit. In de derde plaats is er dan 'het grote publiek' – het lekenpubliek zal ik maar zeggen – en daarvan dan het meer geïnteresseerde deel, dus bepaald niet iedereen, maar diegenen die een duidelijke informatie-behoefte hebben of die geïnteresseerden willen worden. Deze drie groepen zijn dus in feite de belang-hebbenden bij een goede museumbibliotheek. Het lijkt – als ze zo op een rij worden gezet – alsof ze een nogal verscheurende uitwerking kunnen hebben op het functioneren van een museumbibliotheek; alsof er wordt gezegd: dit zijn drie zo verschillende groepen, die zijn heel moeilijk gelijkelijk en

kwalitatief evengoed te bedienen. Maar in de praktijk bestaan er toch tamelijk veel overlappings in hun belangen en behoeftes. In de eerste plaats is bij alle drie de behoefte aanwezig aan meer informatie over objecten die behoren tot de collectie van het desbetreffende museum. Natuurlijk kan deze behoefte zich op verschillende niveaus manifesteren, kan ook de invalshoek verschillen en de reden waarom iemand in een object is geïnteresseerd en er meer over wil weten. Maar in absolute zin bestaat er geen verschil en blijkt er heel veel overlap te zijn. In de tweede plaats denk ik dat er een niet onbelangrijke overlap bestaat ten aanzien van een andere taak van de museumbibliotheek, namelijk de algemene informatieverstrekking aan en kennisvermeerdering van de gebruikers. Zoals stafleden hun museumbibliotheek óók gebruiken om goed op de hoogte te blijven van wat er in de (nationale en internationale) museumwereld, kunstwereld en kunsthandel omgaat, zo geldt ook voor de andere bezoekers wel degelijk dat ze – zij het in mindere mate – op dezelfde manier gebruik willen maken en ook maken van deze bibliotheek. Dus als men het vanuit die optiek bekijkt, moet misschien wel onderscheid gemaakt worden tussen de verschillende gebruikersgroepen en ook de dienstverlening enigszins daarop ingesteld worden, maar blijkt er in algemene zin wel degelijk veel gemeenschappelijks tussen hen te bestaan.

Dat museumbibliotheken belangrijk zijn daar hoef ik – denk ik – niemand in dit gezelschap van te overtuigen. Integendeel! Maar – en dat is vanmiddag ook herhaaldelijk ter sprake gekomen – er vindt binnen de musea wel een al dan niet openlijk uitgesproken discussie plaats over, of er bestaat soms wel twijfel of nonchalance ten aanzien van het erkennen van die belangrijkheid en het daaraan verbinden van consequenties. Natuurlijk... men kan dan wel zeggen: het is belangrijk om een museumbibliotheek te hebben, maar hoe ver moet men daarin gaan, hoe breed en hoe diep moet de collectie ervan zijn, hoe veel geld heeft men ervoor over binnen het museumbeleid, welke positie geeft men de bibliotheek binnen de organisatie? Ja, dat is natuurlijk een zaak die nog allerminst naar tevredenheid van de meeste van de hier aanwezigen is geregeld, die eigenlijk per keer, per nieuwe directie, per nieuwe periode van beleid, per nieuwe bezuinigingsronde of in het kader van elke nieuwbouwoperatie, steeds weer opnieuw gedefinieerd, onderbouwd en bevochten moet worden. Het is dus nog steeds een zaak waarvoor binnen de musea het draagvlak moet worden vergroot. Musea moeten nog steeds doordrongen worden van het belang van een goede bibliotheek binnen de organisatie. Wat Louis van Tilborgh daarover gezegd heeft kan ik alleen maar van harte onderschrijven. Ook dat de functie van de museumbibliotheek als het ware bevruchtend moet werken tot in de onderschriften bij afbeeldingen en de bijschriften bij de werken op zaal.

Wat vanmiddag ook duidelijk is geworden is dat museumbibliotheken geen geïsoleerde fenomenen zijn of zouden moeten zijn binnen de musea. Wat mij wel opviel is dat er dan meestal, bijvoorbeeld door Vincent de Keijzer en Gusta Reichwein, ook direct een verbinding met inventarisatie en documentatie van de eigen museumcollectie wordt gelegd, wat er vervolgens organisatorisch toe kan leiden dat deze afdelingen tot één geheel worden samengesmeed.

Een heel andere mogelijkheid heb ik nog helemaal niet gehoord. Die is bij mijn weten ook nog nergens geformaliseerd, maar toch misschien wel de moeite waard om er een gedachte aan te wijden, namelijk de verbinding met boekenverkoop of literatuurverkoop binnen het museum... de museumboekwinkel. De bibliotheek en de boekwinkel zijn toch dé twee plekken waar de museumbezoeker (c.q. 'het grote publiek') met literatuur over kunst en over de collectie in aanraking kan komen. Ik vind het frappant dat tot nu toe eigenlijk niemand het daarover heeft gehad. Ook wanneer ik – vooral in Nederland, maar ook daarbuiten – in musea rondkijk, lijkt het alsof dat twee gescheiden werelden zijn. Ik vraag mij af of men het belang van bibliotheken niet kan versterken en onderbouwen door ook te denken aan de verbinding met de boekverkoop en te kijken of daar geen gemeenschappelijke belangen liggen en mogelijkheden tot samenwerking. Van de boekwinkel wordt al snel gezegd: dat is de commerciële sector, daar houden we ons niet mee bezig. Maar hij is natuurlijk wel degelijk een informatiekanaal voor de museumbezoekers. Het feit dat de tijdschriften met hun nieuwste afleveringen in de bibliotheek op de schappen staan en dat die in feite vijftig meter verderop in de winkel ook nog te koop zijn of zouden kunnen zijn, daar is nooit enige aandacht aan besteed in musea. Idem dito met bijvoorbeeld de collectiecatalogi en de catalogi van (lopende) tentoonstellingen. Er wordt vaak op een hele onduidelijke manier door die verschillende onderdelen binnen een museum omgegaan met de leesstof over de activiteiten en over de collectie.

Wat ik in de mij resterende minuten nog wil doen is kijken naar hoe museumbibliotheken naar buiten treden. Dit is dan niet zozeer vanuit mijn universitaire praktijk, maar gewoon hoe ik het als museumbezoeker ervaar. De eigen staf en onderzoekers van buiten, vakmatige zowel als studerende, kennen al wel redelijk goed de weg. Bij student-onderzoekers is dit misschien iets dubieuzer, maar in het algemeen hebben de voorzieningen voor die groepen een zekere vanzelfsprekendheid. Maar voor 'het grote publiek', of op zijn minst de niet te verwaarlozen groep van geïnteresseerde leken, daarvan heb ik de indruk dat de toegangen tot de informatie in de bibliotheken buitengewoon schamel zijn,

slecht aangekondigd, slecht aangegeven. Er wordt dus erg weinig gedaan aan publieksvriendelijkheid met betrekking tot literatuur, zowel vanuit de bibliotheek als vanuit het museum zelf. Dat begint al met het gegeven dat 90% van de tentoonstellingen het moet doen zonder leestafel of een of andere actie waarmee een duidelijke context met literatuur aan de tentoonstelling wordt meegegeven. Zo nu en dan gebeurt dat wel, maar vaak buitengewoon gebrekkig. In dit museum (Stedelijk Museum Amsterdam) is het in het verleden af en toe wel gedaan, maar zeker niet consequent. Er is nog weinig of helemaal niet nagedacht over hoe zoiets moet worden vormgegeven in ruimtelijke en fysieke zin, over wat en hoeveel er aan literatuur moet liggen tot en met het type stoelen dat er bij behoort te staan. Al dat soort zaken is nog niet opgenomen in het museumbeleid, terechtgekomen op de plaats waar èn conservatoren, èn bibliothecarissen èn pr-mensen met elkaar praten over hoe men voor het publiek naar buiten wil treden. Ik vind dat eigenlijk erg treurig. Juist wat men de bezoekers aanbiedt moet toch zo ongeveer de belangrijkste motivatie voor het bestaansrecht van bibliotheek èn museum zijn. Het hele denken over wat men voor het publiek kan betekenen vind ik in de museumwereld en de daarbij behorende bibliotheken bepaald zwak ontwikkeld.

De term 'kenniscentrum' is vanmiddag herhaaldelijk gevallen en dat is natuurlijk een prachtig woord, maar... kan iemand nu met recht zeggen dat enig Nederlands museum, of enige bibliotheek binnen zo'n museum al als zodanig al optimaal functioneert? Er bestaan natuurlijk buitengewoon grote verschillen op dat gebied in ons land. Maar er zijn er ook museumbibliotheken waar de bezoeker zelfs niet eens een vermoeden van heeft dat ze bestaan, terwijl op andere plekken weer een veel duidelijker vertoon van deze activiteit bestaat, zoals bijvoorbeeld in het Centraal Museum Utrecht, dat al een paar maal is genoemd. Daar is de bibliotheek op zich nog wel een besloten geheel, maar er is op zaal een tamelijk omvangrijke collectie literatuur die men kan raadplegen. Als ik er bijvoorbeeld aan denk hoe in Tate Modern nu op diverse plaatsen prettige zitplekken zijn ingericht, waar men een aantal publicaties rond een tentoonstelling of de eigen collectie of het nieuwe gebouw kan raadplegen. Er bestaan zoveel manieren om in een museum de bezoekers ook die zaken onder de aandacht te brengen, die hun kennis kunnen vergroten over dat wat er getoond wordt, inclusief het wijzen op de mogelijkheid om zulke zaken aan te schaffen. Dus alweer die verbinding met de museumboekwinkel. Op een Nederlandse tentoonstelling zal men zelden of nooit zo'n rijk voorziene boekdis aantreffen als in het Parijse Musée d'Orsay of in het Centre Beaubourg altijd het geval is tijdens tentoonstellingen. Bijvoorbeeld tijdens die tentoonstelling over Beckmann. Men vindt dan zo'n twintig publicaties over de kunstenaar op een groot eiland van boeken, maar tevens Duitse literatuur uit de jaren '20 en '30 in Franse vertaling, al dan niet door Beckmann geïllustreerd. Op dat moment wordt er eigenlijk een hele boekentafel van de Duitse cultuur rond Beckmann aangeboden. Ook dat is iets – in het hele proces van informatieoverdracht en het openen van perspectieven op wat er zoal nog meer aan vast zit en over te weten te komen is – wat zo'n instelling kan overdragen aan het publiek. Ik denk ook dat de bibliotheek daar wel degelijk een rol in kan spelen.

Ja... kenniscentrum vind ik – zoals gezegd – een mooi woord en ik zou willen dat de musea zich meer als zodanig opstelden. En dan niet alleen in de zin van een kenniscentrum waar uitsluitend specialisten onder elkaar hun kennis over dat gebied uitwisselen en op een nóg hoger niveau brengen, maar ook als de plek waar het publiek – waar men het eigenlijk allemaal voor doet en dankzij welk de musea bestaan – optimaal geïnformeerd wordt. Ik vind dat de discussie over de rol van kennisoverdracht in musea binnen de Nederlandse museumwereld als geheel en niet alleen voor een gezelschap van uitsluitend (museum)bibliothecarissen gevoerd moet worden. Hoe kan een museaal kenniscentrum zich publieksgericht en publieksvriendelijker opstellen en manieren bedenken om kennis goed over te brengen. Ja... ik zou dat een mooie taak met het oog op de toekomst vinden. Belangrijk daarbij is een goede structurering van die kennis en van de overdrachtsmiddelen. Men moet niet zomaar een soort rijstebrijberg over de argeloze bezoekers uitstorten. Er zit vooraf veel overleg aan vast met alle betrokkenen en met specialisten. Bij deze kennisoverdracht zou dan ook een belangrijke rol aan de automatisering kunnen worden toegedacht. Bijvoorbeeld het virtueel tonen van (kunst)werken die een relatie hebben met het tentoongestelde of het wijzen op daaraan gerelateerde interessante websites, die men thuis kan raadplegen. Dat gebeurt nu nog slechts mondjesmaat in ons land. Automatisering beperkt zich nog voornamelijk tot het toegankelijk maken van bibliotheekcatalogi en literatuurdocumentatie. Die verhouding tussen wat nuttig is op de fysieke locatie in het museum en wat elders geraadpleegd kan worden, dat is iets wat vanuit het museum aangestuurd en beïnvloed dient te worden.

Dit waren zo wat losse opmerkingen en observaties van iemand uit 'het grote publiek'.